

Förvarets förtryck

ett synliggörande av det osynliga

Roza Baygi

Kandidatuppsats SOCK04

Vårterminen 2017

Handledare: Jan-Olof Nilsson

Lunds Universitet: Sociologiska institutionen

ord som inte släpper taget
de smyger, de skaver, de gräver sig
inåt i oss
i all sin administrativa lågmäldhet
skriker de
verkställighet förvar

Liisa Linna, från Diktskrik

Förvarets Förtryck

Roza Baygi

Bachelor Thesis, 15 hp

Department of Sociology, spring 2017

Supervisor: Jan-Olof Nilsson

Abstract

This paper aims to bring out the Swedish detention centres, an institution unknown for a lot of people, in the light and problematize their existence. The purpose of the centres is keeping those subject to deportation and removal in detention until a decision is made by the *Swedish Migration Agency*. From the very beginning, it felt important to enlighten this subject by giving a voice to the unheard, which would be the detainees. Their story needs to be told. In order to emphasize their experience three interviews were conducted in a semi-structured manner, where the respondents spoke freely about the time they spent locked in. The material obtained from the interviews created the path for the sociological analysis of the subject. Certain themes were created in order to analyze the subject from different angles; such as different power mechanisms both within and outside the detention centres, the isolation and criminalization of the detainees and how these results reflect back on the understanding of Sweden as becoming a state of deportability. What could be concluded is that the detention centres actualize certain boundaries between citizens and noncitizens that can be understood as discriminating and oppressing. All respondents expressed that the deprivation of liberty felt as a means of violence against their individuality and that they felt unwanted in the Swedish society. The conditions inside the detention centers can be understood as a way for the Swedish government to make the detainees realize that they need to leave the country for their own good - a form of self-deportation. Nevertheless, this paper aims to highlight the progressive forces in the society, such as political activism, that aims to criticize these tendencies and create new paths for a more human politics of migrants.

Keywords: detention centers, deportability, power mechanisms, citizenship, boundaries

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Syfte.....	6
1.2 Frågeställning.....	6
2. Bakgrund och tidigare forskning.....	6
3. Metod & Tillvägagångssätt.....	10
3.1 Val av metod.....	10
3.2 Val av intervjupersoner.....	10
3.3 Tillvägagångssätt.....	11
3.4 Bearbetning av innehållet.....	11
3.5 Etik & Metodkritik.....	12
4. Teori.....	14
4.1 Totala institutioner av Goffman.....	14
4.2 Övervakning och straff av Foucault.....	16
5. Presentation av intervjupersoner.....	17
5.1 Ashkan.....	17
5.2 Nima.....	18
5.3 Mehran.....	18
6. Resultat & Analys.....	19
6.1 En plats för maktutövning.....	19
6.2 En plats i isolering.....	22
6.3 En plats av frihetsberövande.....	23
6.4 Deportabilitetsstaten Sverige.....	24
6.5 Aktivismens ljus.....	25
7. Diskussion.....	26
7.1 Sammanfattning av resultat.....	26
7.2 Avslutande reflektioner.....	27
8. Referenslista.....	29
8.1 Tryckta källor.....	29
8.2 Elektroniska källor.....	30
9. Bilagor.....	31
9.1 Bilaga I: Intervjuguide.....	31
9.2 Bilaga II: Följebrev.....	33

1. Inledning

I alla system där det finns en reglerad migration finns också åtgärder för att deportera de människor som fått avslag på sin asylansökan och därmed vistas i landet utan uppehållstillstånd. Deporteringen av dessa människor, det vill säga irreguljära migranter, kan vara av både frivillig och påtvingad karaktär. En frivillig deportation syftar på de fall där migranter väljer att samarbeta med staten i utvisningsprocessen och går med på att antingen återvända till sitt hemland, eller ett tredje land. En påtvingad deportation syftar på de fall där migranter inte är villiga att medverka till sin avvisning (Debono, Rönnqvist och Magnusson 2015, 18). I Sverige riskerar dessa människor att placeras i *Migrationsverkets förvar*, vilket är en låst enhet där papperslösa och asylsökande fängslas i väntan på att ett beslut om avvisning eller utvisning kan genomföras. Beslut om förvar kan fattas av Migrationsverket, Polismyndigheten eller en domstol (Migrationsverket, 2017). Att vara förvarstagen innebär att individen berövas på sin mest grundläggande rättighet, nämligen rätten till rörelsefrihet, utan att ha begått något brott.

Kritiken mot förvaren har förts av många men trots detta tycks det eka en tystnad kring verksamheten. En tystnad som ifrågasätts i antologin *Flyktinfångelser*, en antologi som lyfter fram de förvarstagnas berättelser i ljuset (Andersson et al. 2016). Det är berättelser om hur svenska myndigheter genom förvarets existens gör sig skyldiga till en inhuman behandling av oskyldiga människor, berättelser om vanmakt, rädsla och maktmissbruk. Genom att ge en röst till de förvarstagna blir antologin ett avslöjande dokument om en för de flesta okänd del av svensk flyktningpolitik. Det är en politik som i allt högre grad utgörs av gränskontroller, deportationer och förvarstagningar i syfte att hålla människor på flykt borta från Sverige (ibid.). Att synliggöra och ifrågasätta en sådan politik är nödvändigt för att på ett progressivt sätt kunna röra sig bort från den. Läsningen av denna uppsats önskar att väcka tankar och känslor kring den svenska förvarsverksamheten och ge ljus till ett ämne som traditionellt inte riktats någon uppmärksamhet.

Det är som att friheten skulle vara viktigare för svenskar än för oss andra som kommer hit /.../ Innan jag kom till Sverige trodde jag att det var ett land som inte kränkte människors rättigheter. Men vem som helst som har varit med om det som jag har upplevt förstår att det inte är så. Nu undrar jag vad vi värderar mest - människors liv eller nationers gränser? (Zikey 2016, 54-55).

1. 1 Syfte

Denna uppsats ämnar synliggöra och problematisera, en för de flesta okänd, statlig institution i Sverige - det vill säga Migrationsverkets förvar. Syftet är att föra fram institutionen i ljuset genom att redogöra för de förvarstagnas röster, de röster som annars inte hörs. Med utgångspunkt i tre individers berättelser om tiden inlåst är ambitionen att föra en sociologisk diskussion kring hur förvaret förverkligar särskilda strukturer i vad som kan förstås som ett *deportabilitetsklimat*. Intervjupersonernas upplevelse utgör grunden för uppsatsens kritiska diskussion kring den svenska förvarsverksamheten.

1. 2 Frågeställning

- *Hur upplever de förvarstagna att vara inlåsta på förvar och hur kan deras upplevelse förstås?*
- *Hur kan förvaret, utifrån de förvarstagnas perspektiv, synliggöra strukturer kring deportabilitet i dagens Sverige?*

2. Bakgrund och tidigare forskning

Följande avsnitt avser att ge en bakgrund till den svenska förvarsverksamheten samt hur den kan förstås utifrån tidigare forskning. Inledningsvis, bör förtydligas att det i Sverige finns tre olika grunder till att placera en förvarsta en person (Andersson et al. 2016)

- **Identitetsförvar:** Förvarstagandet av en person som inte kan styrka sin identitet och hålls inlåst om migrationsmyndigheterna bedömer att identiteten måste klargöras.
- **Utredningsförvar:** Förvarstagandet av en person som inte anses medverka till sin asylutredning.
- **Verkställighetsförvar:** Förvarstagandet av en person som har fått eller ska få avslag på sin asylansökan, vid misstanke om att personen kommer att hålla sig undan utvisningen (Andersson et al. 2016, 11-12).

Den sistnämnda, verkställighetsförvar, är den allra vanligaste anledningen och också vad denna

uppsats kommer att behandla. Shahram Khosravi (2009, 41), skriver i sin artikel *Detention and Deportation of Asylum Seekers in Sweden*, att förvarsverksamhetens syfte inte är att *vårda* eller *behandla*, utan att hålla människor *tillgängliga* för sin utvisning. Vidare, argumenterar han att de svenska förvaren genomgått en förändringsprocess som är värd att uppmärksammas för att få en förståelse för vilken funktion de fyller idag.

I oktober 1997 övergick ansvaret för deporteringen av papperslösa från att vara ett polisiärt ärende till att bli Migrationsverkets (Khosravi 2009, 40). Det bör förstås som en följd av de våldsamma incidenter och inhumana metoder som inträffade under tiden polisen var ansvarig, som uppmärksammades och kritiserades av det svenska folket och resulterade i att regeringen beslutade att förvarsverksamheten skulle tas över av Migrationsverket (ibid. s. 40). Khosravi menar att ansvarsöverföringen innebar vissa förändringar som resulterade i en rationalisering och humanisering av förvarsverksamheten. Den första faktor han lyfter som betydande är att personal med icke-europeisk bakgrund anställdes med anledning att deras etniska bakgrund skulle ge dem de kulturella och språkliga verktyg som krävs för att kommunicera med de förvarstagna på ett sådant sätt som skulle resultera i att en frivillig utvisning skulle kunna äga rum. Den andra faktorn som lyfts är att personal med högre- och samhällsorienterad utbildning anställdes, för att de likaså kunna föra samtal av mer ”kompetent” karaktär med de intagna. Implementeringen av dessa förändringar kan betraktas som ett led i den svenska utvisningsprocessen som eftersträvat att skapa en mer human bild av förvarsverksamheten, men vars egentliga syfte är få dem förvarstagna att så fort som möjligt inse att deras bästa alternativ är att lämna Sverige (ibid. s. 45). Khosravi ser det som ett maktspel där auktoriteter skapar en föreställning hos de förvarstagna att de själva har makten att bestämma över sin framtid, när de i själva verket inte har det.

Hur de förvarstagna upplever denna maktutövning lyfts fram som essentiell i forskningen då den förvarstagnes upplevelse anses vara nödvändig att belysa i syfte att förstå verksamhetens diskriminerande effekter (Khosravi 2009). Ett led i detta är kriminaliseringen av de förvarstagna, det vill säga att de upplever sig bli behandlade som brottslingar trots att de inte begått något brott. Kriminaliseringen kan ses som en kombination av att faktiskt hållas inlåst och samtidigt bli behandlad på ett inhumant sätt av personalen och andra auktoritära personer inom förvaret (ibid. ss. 47-48). Den inhumana behandlingen kan exemplifieras med att de intagna som betraktas som suicidala placeras i polishäkte, någonting som kan förstås som en ytterligare

bestraffning och ett tecken på att deras psykiska ohälsa inte tas på allvar (ibid. s. 43). Vidare, visar Khosravis forskning på att de förvarstagna upplever att en längre inlåsning kan ses som en avskräckande metod, i syfte att sända ut en signal till andra som befinner sig i landet utan tillstånd. De förvarstagna trodde dessutom att det var ett sätt för Migrationsverket att ”trötta ut dem” och därmed få dem att medverka till sin egen utvisning (ibid. s. 48). Ytterligare en aspekt som lyfts fram är att förvarsverksamheten syftar till att dra gränser mellan vad som hör hemma och vad som inte hör hemma i Sverige. Genom att låsa in människor utan medborgarskap och behandla dem som kriminella upprätthålls en struktur om att det som är främmande också är farligt (ibid. s. 51). Khosravi menar att det bidrar till en avhumanisering av de förvarstagna, vilket kan exemplifieras med följande citat ”Here [in the detention centre] we are treated like sick animals. They [the staff] use gloves when they touch us and our belongings” (Khosravi 2009, 52). Enligt Khosravi kan därför avlägsnandet av ickemedborgare ses som ett sätt för samhället att bibehålla sin ”renhet” och därmed kan deportationsprocesser förstås som ett uttryck för staters allt mer nationalistiska agenda (ibid. s. 52).

Debono, Rönnqvist och Magnusson skriver i *Humane and Dignified* (2015, 27) att Sverige trots detta ses som ett föredöme när det gäller utvisningsprocessen av anledningen att det officiellt tillämpats avkriminaliserande policyer gällande förvarsverksamheten vilket gör att det inte längre räknas som ett polisiärt ärende. En annan fördel som lyfts fram är att de svenska förvaren är statliga och inte privata till skillnad från många andra västerländska länder (ibid. s. 25). Alexandra Hall (2012, 5) skriver i *Border Watch* om verksamheten i Storbritannien, där fyra av de förvarsanstalter som finns styrs av vad som kallas *the Prison Service*, medan återstående är privatiserade och därmed styrs av vinstdrivande säkerhetsföretag. Privatiseringen av dessa anstalter har resulterat i allvarliga människorättskränkningar; bland annat i Jimmy Mubenga död 2010, när han under bemanning av den privata säkerhetsfirman G4S skulle tvångsdeporteras från Storbritannien till Angola (Debono, Rönnqvist & Magnusson 2015, 25). Från år 2004 fram tills idag har totalt 25 människor mist livet av olika skäl i de brittiska *immigration removal centres* (Inquest, 2017). I Australien, där förvaren även är privatiserade, hålls asylsökande och deras barn förvarstagna under hela den tid de väntar på besked, en väntetid som kan ta allt mellan två till sju år. Förvaren är ofta placerade i isolerade delar av landet, på öar ute i havet, och 2006 annonserades det att man planerade att isolera de asylsökande ytterligare genom att placera dem på så kallade ‘floating prisons’ tillsammans med illegala fiskare (Mc Loughin and Watrin 2008,

255). Det för tankarna till *Narrenschiff*, de så kallade dårskeppen som drev omkring i Europa på 1400-talet, där “vansinniga” människor placerades. Skeppen var ett sätt för staten att bibehålla kontroll genom att försäkra sig om att de vansinniga försvann och inte utsatte landet för fara (Focault 2010, 40).

Precis som dårskeppen på 1400-talet var ett sätt för staten att separera människor och skapa en samhällsstruktur byggt på ett ”vi” och “dem”, kan förvaren idag förstås som en statlig institution med samma ändamål. Hall (2012, 2) menar att förvarsverksamheten i västvärlden är ett uttryck för staters kontrollstrategier som går ut på att skapa gränser mellan medborgare och icke medborgare; vem som är en insider eller outsider, vem som är säker eller farlig och därmed även vem som är önskvärd eller icke önskvärd. Detta gör att migranter porträtteras som potentiella hot mot västvärlden, och behandlas därefter.

Debono, Rönnqvist och Magnusson (2015, 19) menar att deportationsprocesser och förvarsverksamheter måste förstås som en manifestation av staters territoriella suveränitet, någonting som måste förstås i ljuset av de händelser och processer som historiskt gett upphov till att stater idag i allt högre grad verkar för att kontrollera och reglera migrationsströmmar. Detta kan exemplifieras med den rad säkerhetsåtgärder som tillämpades efter attentatet i New York och Washington 2001, som bland annat resulterade i att gränskontroller skärptes till. I ljuset av de terrordåd som drabbat Europa de senaste åren är det också tydligt att en alltmer främlingsfientlig diskurs skapats som bygger murar i syfte att förhindra människor att söka sig hit.

Efter terrorattentatet i Stockholm den 7 april 2017 menade inrikesminister Anders Ygeman (SVT, 2017) att Sverige behöver en tillökning av förvarsplatser för personer som ska avvisas samt fler utlänningskontroller. Kommentaren visar tydligt på hur enskilda händelser kan få förödande konsekvenser för en hel generation av asylsökande. En sådan säkerhetsorienterad politik, som utökas mer för var dag som går, har på många håll kommit att problematiseras då den kompromissar med de skyldigheter stater har gentemot nationella och internationella konventioner kring mänskliga rättigheter (Debono, Rönnqvist & Magnusson, 19).

3. Metod & Tillvägagångssätt

3.1 Val av metod

Utifrån uppsatsens syfte, att undersöka den förvarstagnes subjektiva upplevelse av att vara inlåst på förvar, föll det sig naturligt att använda en kvalitativ metod med intervjuer som utgångspunkt. Det motiveras med att metoden anses vara högst användbar för att skaffa sig värdefull information från människor som lever i den verklighet man är intresserad av, och därmed också få en förståelse för den världen (Alvesson & Deetz 2000, 215). Denna uppsats tar avstamp i kvalitativ metod och kritisk forskning där den förstnämnda ämnar att förstå hur mikropraktiker inom sociala institutioner kan förstås utifrån ett empiriskt insamlat material och den sistnämnda ämnar synliggöra och ifrågasätta aspekter som tenderar att undångömmas (Alvesson & Stanley 2000, 13). Strålkastaren riktas därför mot de asymmetriska maktrelationer som tas för givna, och av just den anledningen måste föras fram i ljuset och granskas kritiskt.

Vad gäller generaliserbarhet, gör den kvalitativa metoden inte anspråk på att dra generella slutsatser på samma vis som den kvantitativa metoden gör, någonting som heller inte sågs som eftersträvansvärt då fokus låg på att förstå den subjektiva upplevelsen av en specifik värld (Ryen, 95).

3.2 Val av intervjupersoner

För att förstå den värld som existerar inom förvarets väggar togs beslutet att fokusera på den förvarstagnes upplevelse. Att lyfta fram detta perspektiv motiveras med feministisk ståndpunktsteori som grundar sig i att vetenskap traditionellt producerats på ett sådant sätt som stärkt den rådande hegemonin. Det innebär att vetenskapen är ett område som styrs av maktstrukturer och produceras på ett sådant sätt som stärker de överordnades position i samhället, då det traditionellt är de som haft utrymmet att göra sina röster hörda.

Ståndpunktsteorin ämnar att öppna upp nya vägar för hur kunskap produceras genom att ge en röst till underordnade grupper i samhället. Tanken är att dessa grupper kan nå insikter om hur verkligheten är förordnad som är omöjliga för de överordnade att se (Haraway, 1998). Det vill säga, för att kunna närma sig förståelsen av ett förtryck måste de förtrycktas röster komma fram.

Genom att genomföra intervjuer med personer som själva varit förvarstagna, fanns också en möjlighet att förstå ämnet från deras perspektiv, vilket enligt ståndpunktsteorins

argumentation ansågs vara av värde för att förstå världen inom förvarets väggar på bästa möjliga sätt. Bortsett från kriteriet att intervjua personer som själva varit förvarstagna gjordes inga andra avgränsningar gällande exempelvis ålder, kön eller etnicitet. Anledningen är att sådana faktorer helt enkelt inte ansågs vara av värde för uppsatsens syfte.

3.3 Tillvägagångssätt

Att hitta intervjupersoner som varit förvarstagna och fortfarande befann sig i Sverige var inte en lätt uppgift, då målgruppen består av ett mycket begränsat antal personer som dessutom kan vara svåra att få kontakt med. Ambitionen var att besöka ett förvar i syfte att se den fysiska platsen och samtidigt samtala med de intagna, men då tillstånd inte gavs från enhetschefen var detta inte möjligt. För att få tillgång till fältet kontaktades istället personer som är involverade i asylrättsrörelsen i Malmö, forskare inom ämnet samt författarna till antologin Flyktingfängelser. Den ursprungliga intentionen var att genomföra fyra till fem intervjuer men utifrån det kontaktnät som fanns vid tillfället lyckades kontakt bara skapas med tre personer; varav två av dem tidigare varit förvarstagna och berättade om sin upplevelse ur ett retrospektivt perspektiv och en av dem var förvarstagen under tiden intervjun genomfördes. Att ha fler intervjupersoner hade kunnat ses som en fördel då fler personers röster hade fått komma fram, men var helt enkelt inte genomförbart vid tillfället.

En semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 1) konstruerades vilket var att föredra då den kan centreras kring vissa teman som i förhand anses vara relevanta, men samtidigt kan göras flexibel utifrån vad intervjupersonen vill fokusera på (Bryman 2011). När intervjuerna väl genomfördes hamnade intervjuguiden ibland i skuggan av berättelserna, vilket inte ansågs vara ett problem då det fanns ett värde i att låta samtalen löpa på utan att styra dem i en särskild riktning. Intervjuguiden fick då snarare agera som ett stöd än ett styrmedel.

Tre intervjuer genomfördes varav två i fysiskt möte med intervjupersonerna, och den tredje per telefon av anledning att personen i fråga var förvarstagen när intervjun gjordes. En av intervjuerna genomfördes på svenska och de två övriga på persiska och dari. Alla tre intervjuer spelades in under april 2017 och transkriberades efter samtycke från intervjupersonerna.

3.4 Bearbetning av innehållet

Det första steget i att analysera det empiriska materialet bestod av att läsa igenom

transkriberingarna tillräckligt många gånger för att skapa en närhet till materialet. Rennstam & Wästerfors (2015, 80) menar att det är nödvändigt att spendera tid med sitt material i syfte att få ordning på det och se de detaljer som vid en första anblick tycks osynliga. Nästa steg bestod av att sålla bort det som inte rörde upplevelsen av förvaret utan berörde andra teman, såsom tiden innan själva förvarstagningen. Eftersom intervjupersonerna la stort fokus på just den biten ansågs det vara relevant men inte essentiellt för uppsatsens syfte. Det skapade ett dilemma som kan förstås i ljuset av det som kallas för *representationsproblemet* vilket innebär att forskaren måste reducera en stor del av innehållet men samtidigt vill ge en rättvis representation av transkriberingarna (ibid. s. 103). För att inte reducera dessa delar helt och hållet har de istället tagits med i presentationen av intervjupersonerna.

Efter reduktionen urskildes särskilda teman som var återkommande i samtliga intervjuer vilka upplevdes fånga de olika aspekterna av berättelserna. Kvale kallar denna process för en *koncentrering* av intervjuaterialet där vissa delar av transkriberingarna plockas ut och görs till meningsbärande enheter. En sådan innehållsanalys präglas till viss del av en tolkning av materialet vilket gör att tematiseringen kan förstås som en effekt av dessa tolkningar (ibid. ss. 30-32). Denna process upplevdes som utmanande, men resulterade slutligen i fem teman: *en plats för maktutövning, en plats i isolering, en plats av frihetsberövande, deportabilitetsstaten Sverige* samt *aktivismens ljus*. De tre första temana är huvudsakligen en redogörelse för hur förvaret som *plats* kan förstås, det vill säga en diskussion om vad som händer inom förvarets väggar medan de två sistnämnda tema snarare fokuserar på vilken bild intervjupersonerna, i ljuset av deras förvarstagning, har av Sverige

Vad som bör poängteras i detta avsnitt är att uppsatsens ansats varit induktiv, vilket innebär att berättelserna styr analysen av resultatet (Ryen 2004, 107). Därefter har sociologisk teori applicerats för att tolka citaten, men förhoppningen har varit att inte låta analysen bli allt för teoritung, utan att snarare låta intervjupersonernas röster komma fram.

3.5 Etik & Metodkritik

En central aspekt av att bedriva forskning rör sig om att förhålla sig till de etiska krav som bygger på att kontakten varit hänsynsfull och för att uppnå detta måste särskilda forskningsetiska principer följas. Vid kontakt med intervjupersonerna garanterades *anonymitet* vilket innebär att identifierbara uppgifter justerats så att personerna kunde känna sig trygga med att dela med sig

av sina upplevelser. Även principen om *informerat samtycke* har respekterats, vilket innebär att syftet med intervjuerna har framförts och att information om att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst har förmedlats (Fangen & Sellerberg 2011, 67). Vid de två intervjuer som genomfördes i ett personligt möte skickades ett följebrev ut (se bilaga 2) vilket gavs samtycke till innan intervjuerna genomfördes. Följebrevet förklarades även muntligt i det fysiska mötet med personerna, för att försäkra att innehållet varit tydligt. Vid den intervjun som genomfördes per telefon gavs samtycket enbart muntligt. Då det fanns en förväntad språkbarriär inför samtalen gjordes viss reservation för att otydligheter kunde förekomma, vilket hanterades genom att vara extra tydlig under själva samtalet men också under transkriberingen av intervjuerna.

Den kritiska aspekten av denna uppsats består i att motverka de diskurser och samhällsstrukturer som dagligen skapas kring irreguljära migranter genom att synliggöra förvarets funktion, en för många osynlig institution, i det svenska samhället. Att göra detta på ett sätt som till fullo tar hänsyn till den underordnades perspektiv, i detta fall den försvarstagnes, är inte en lätt uppgift. I denna typ av arbete står forskaren alltid inför det svårlösta dilemmat kring tolkningsföreträde vilket innebär att forskaren, som befinner sig i en maktposition i relation till sin informant, behöver tolka det empiriska materialet för att kunna teoretisera det. Utifrån detta är alla tolkningar i någon mening ett våld anspråk på den intervjuades berättelse (Fangen och Sellerberg 2011; 68). Forskaren berättar en berättelse som tillhör någon annans. Detta är någonting som måste konstateras för vad det är. Dock betraktas intervjupersonernas angelägenhet om att berätta om sin situation och det förtryck de upplevt inom förvaren som ett tecken på att synliggörandet av dessa berättelser väger upp för de eventuella överträdelser tolkningen av intervjuerna kan ha kommit att medföra. Ambitionen har varit att behandla det empiriska materialet med största möjliga varsamhet och respekt inför intervjupersonernas integritet.

4. Teori

Val av teori motiveras med att uppsatsens syfte varit att kombinera ett mikro- och makroperspektiv, det vill säga att få en förståelse för intervjupersonernas upplevelse men samtidigt förstå hur det kan reflekteras i särskilda samhällsstrukturer. För att kunna göra det på ett önskvärt sätt har två teorier kombinerats där den ena avser att analysera hur maktutövande inom institutioner upplevs och kan förstås från den intagnes perspektiv medan den andra avser att diskutera övervakningens mekanismer från ett mer strukturellt perspektiv. Vad som måste konstateras är att förvar är en institution av sin alldeles egna art, som inte helt oproblematiskt kan kategoriseras in under andra, och därför finns viss reservation för att de utvalda teorierna i sin helhet inte kommer att vara helt applicerbara på alla delar av resultatet.

4.1 Totala institutioner av Goffman

Erving Goffman, professor i antologi och sociologi, skriver i *totala institutioner* som utgavs 1973, om en viss typ av inrättning inom det västerländska, moderna samhället; det vill säga de institutioner där människor av olika anledningar hålls intagna. Goffman menar att dessa inrättningar kan vara mer eller mindre fria till sin natur men att det som förenar dem är deras huvudsakliga tendens att separera de intagna från socialt umgänge med världen utanför. Denna isolering från omvärlden penetrerar hela institutionen; allt ifrån dess fysiska utformning till de regler som råder inom de låsta dörrarna och höga murarna (Goffman 2007, 13). Enligt Goffman, kan de totala institutionerna förstås som ett uttryck för det moderna samhället med anledning av deras administrerande och byråkratiserande karaktär som syftar till att behandla de intagnas behov enligt ett särskilt schema som de själva inte har makt att bestämma över. De dagliga göromålen och aktiviteterna är planerade ovanifrån och grundade i ett system av formella regler och officiella skrivelser som är utformade för att uppnå särskilda målsättningar (ibid. s. 15).

Vidare, gör Goffman en mer ingående kategorisering av dessa institutioner beroende på vilken specifik funktion de fyller. Den institution som kommer att poängteras i detta avseende är den som finns till för att skydda samhället från de människor som anses vara ett avsiktligt hot (ibid. s. 14). Detta kan liknas vid Zygmunt Baumans teori om hur gränsdragningar kan användas för att skapa artificiell ordning i samhället. Genom att göra en distinktion mellan det som anses vara ”normalt” eller kulturellt accepterat och det som är annorlunda, kan samhällen separera människor genom att dra tydliga gränser mellan ”oss” och ”dem”, ”här” och ”där”, ”innanför”

och ”utanför” (Bauman 2004, 169-170). Enligt det kan också den institution som avses i detta sammanhang förstås som en manifestation av sådana gränsdragningar. Institutionen har därmed heller inte en omvårdande funktion utan snarare en övervakande och straffande funktion. Exempel som Goffman (2003, s. 14) ger på detta är fängelser, tukthus, läger för krigsfångar och koncentrationsläger. Migrationsverkets förvar kan placeras inom denna kategori.

Goffman beskriver klyftan mellan den intagne och den övervakande personalen som fundamental för att förstå de maktmekanismer som förverkligas inom institutionens väggar. Då de intagna spenderar all sin tid inlåsta medan personalen enbart spenderar ett särskilt antal timmar på institutionen och dessutom är socialt integrerade med världen utanför skapas en skev maktbalans som kan uttrycka sig på olika sätt (ibid. ss. 15-16).

Personalen tenderar att känna sig överlägsen och rättfärdig; de intagna tenderar att åtminstone på ett eller annat sätt känna sig underlägsna, svaga, klandervärda och skuldbelastade (Goffman 2007, 16)

Någonting som bidrar till den relationen är den restriktiva kommunikationen gällande personalens planer för de intagna. Den intagne får inte veta något om olika beslut som fattas, vilket skapar gränser som ämnar att kontrollera den intagne och bidra till hans underordnad. Gränserna kan förstås som olika slag; där vissa är till för att överskridas och vissa är till för att hållas isär. En sådan gräns som är till för att överskridas är den som gäller de intagnas privatliv då inlåsningsen inte ger något som helst utrymme för den intagnes integritet. Med detta avses att den totala institutionen innebär en slags blottställdhet av individer då deras kroppar, tankar och tillhörigheter inte kan hållas åtskilda från omgivningen utan ständigt kan beträdas av personalen eller övriga intagna (ibid. s. 26).

Men på den totala institutionen blir dessa jagets privata områden beträdade och befläckade; den gräns som individen drar mellan sin egen varelse och omgivningen överskrids, och jagets viktigaste uttryck kränks (Goffman 2003, 26)

En gräns som är till för att hållas isär gäller den begränsade information den intagne får om sitt öde, vilket skapar en skev maktbalans där den intagne inte anses förtjäna få klarhet gällande sin framtid. Undanhållandet av information ses som ett verktyg för att skapa distans till och kontroll över de intagna (ibid. s. 17).

I sin analys av totala institutioner belyser Goffman (2003) värdet i att förstå totala institutioner som ett samhällsfenomen som avser att kontrollera individer med motiveringen att det är för samhällets bästa. Det ses som ett led i det moderna samhällets allt mer rationaliserade och byråkratiserade mekanik. Goffman analyserar detta systems inneboende maktstrukturer genom att belysa den intagnes synvinkel och hur hen upplever den besynnerliga värld som breder ut sig inom institutioners kontrollerande tillvaro.

4.2 Övervakning och straff av Foucault

Michel Foucault, tidigare verksam som filosof och idéhistoriker, är en av de som haft störst inflytande inom sociologin. Han var även verksam som politisk aktivist. I *Övervakning och straff* som utgavs 1975, redogör Foucault (2003) för hur fängelsestraffet är ett modernt påfund som avser att skapa en mer effektiv disciplinering av människor. Foucault menar att det tidigare kropsstraffet och det nuvarande fängelsestraffet båda representerar en form av maktutövning men att formerna kan förstås på olika sätt. Det tidigare handlade om en bestraffning av *kroppen* som framför allt syftade till att orsaka den dömdes smärta och lidande genom offentlig förödmjukelse. Fängelsestraffet, däremot, har en snarare övervakande funktion som syftar till att innesluta de fängslade i ett rum där varje handling, varje rörelse kan kontrolleras av en auktoritet. I fängelset tar auktoriteten formen av en specifik figur, det vill säga fångvakten, men i själva verket kan auktoriteten förstås som en representation av hela samhället (Foucault, 2003).

Foucault (2003, 201) menar att fängelsestraffets innersta kärna realiserar av Panopticon, vilket är ett arkitektoniskt uttryck för fängelsebyggnadens övervakande funktion, som beskrivs enligt följande

“Principen är bekant: en cirkelrund byggnad bildar en ring i vars mitt reser sig ett torn; detta är försedd med stora fönster som vetter mot ringens insida; den ringformade byggnaden är uppdelad i celler som går tvärs igenom den; varje cell är försedd med två fönster, ett inåt, som svarar mot fönstren i tornet; ett utåt som släpper in ljuset som tränger igenom cellen från den ena sidan till den andra. Det enda man behöver göra är då att placera en övervakare i tornet och låsa in en dåre, en sjuk, en dömd brottsling, en arbetare eller ett skolbarn i varsin cell” (Foucault 2003, 201)

Panopticons utformning får fången att tro att hen är ständigt övervakad vilket gör att makten blir

automatisk och permanent till sin verkan. Det kan förstås som att fången innesluts i ett maktförhållande som ger skenet av att vara konstant närvarande. Det medför dessutom att maktförhållandet är oberoende av vem som utövar den; oberoende av vem som sitter i tornet eller inte sitter i tornet kommer fången alltid bära med sig känslan av att vara sedd och kontrollerad. Därmed internaliserar fången makten och blir sin egna övervakare (ibid. ss. 202-203). Som citatet ovan belyser är tillämpningarna för Panopticon många; inte bara kan principen användas för att disciplinera fångarna, utan även i andra sammanhang där avsikten är att infoga kroppar i ett rum och upprätta en hierarki. Foucault poängterar att det panoptiska schemat kan användas varje gång avsikten är att påtvinga en mångfald individer en särskild uppgift eller ett särskilt beteende (ibid. s. 206)

Vidare, argumenterar Foucault (2003) att fängelsestraffet inte bara medför en total kontroll av individen utan dessutom ett berövande av individers frihet. Genom att innesluta fången i ett rum som är avlägsnat från samhället, begränsas inte bara individens rörelsefrihet utan även tankefrihet. Foucault argumenterar att fängelsestraffet är en teknisk omvandling av individers tankemönster i syfte att göra dem till en livsdugliga samhällsmedborgare (ibid. s. 235). Övervakningen inom allomfattande och stränga institutioner måste därför förstås som en verksamhet med flera dimensioner; delvis en straffande karaktär och samtidigt en som syftar till att anpassa individer till någonting som passar samhällets krav.

5. Presentation av intervjupersoner

5.1 Ashkan

Ashkan flydde till Sverige 2014 efter att hans mor och bror blivit dödade framför hans ögon i hans hemland. Han sökte asyl i Sverige men fick avslag på sin ansökan. Ashkan mådde väldigt dåligt och spenderade mycket tid på sjukhus. Han kände sig ensam och drömde mardrömmar om nätterna. Han bodde på gatan och sov på centralstationer. Han försökte ta livet av sig flertalet gånger. Den enda trösten han fann var i kyrkan och i sin tro. Efter en tid, tog han sig till Malmö där han kom i kontakt med människor som hjälpte honom och gav honom platser att bo på. Han sökte asyl på nytt, fick negativt besked igen och överklagade beslutet till domstol. Medan han väntade på sitt besked, blev han tagen på gatan och transporterad till ett av Migrationsverkets

förvar, som låg flera timmar bort från hans hem. När intervjun ägde rum, hade Ashkan varit förvarstagen i 13 dagar.

5.2 Nima

Nima flydde till Sverige 2010 eftersom att hans liv var i fara i hans hemland. När han väl kommit hit, efter en lång och farlig resa, sökte han asyl och hoppades på att få skydd av den svenska regeringen. Istället fick han avslag på sin asylansökan och tvingades leva som papperslös då han inte såg det som ett alternativ att återvända. En dag, när han satt på sin kompis pizzeria, blev han tagen av polisen eftersom han inte kunde uppvisa någon ID-handling. Han blev förd till ett polishäkte där han var inlåst i tre nätter. Han beskriver dessa nätter som fruktansvärda och polisens behandling av honom som inhuman. För att få ett glas vatten, fick han vänta i över en timme. Därefter blev Nima placerat på Migrationsverkets förvar. Nima beskrev att förvaret hade aktiviteter såsom playstation, pingis och gym men att dessa ofta stod tomma. När Nima varit inlåst i 40 dagar fick han beskedet att han dagen därpå skulle bli eskorterad tillbaka till sitt land av en polis. Nima förklarade att han vägrade eftersom att hans liv var i fara där, men polisen ignorerade det. Natten innan Nima skulle deporteras, lyckades han fly från förvaret. Idag har han uppehållstillstånd i Sverige och jobbar som studievägledare på högskolor.

5.3 Mehran

Mehran kom till Sverige i slutet av 2012, efter att ha flytt sitt hemland och även spenderat fyra år i Grekland. Inför sin asylprövning fick han genomgå ett språktest för att bevisa att han berättade sanningen om sitt ursprung. Han fick brev om att hans språktest blivit godkänt och inväntade svaret på sin asylansökan, som kom tillbaka med ett negativt besked efter ett par månader. Mehran omprövade då sin asylansökan men fick negativt besked på nytt och ett beslut om att han var tvungen att lämna Sverige. Då det inte var ett alternativ för honom att återvända, stannade han kvar och tvingades leva som papperslös. Vissa nätter hade han ingenstans att sova och fick spendera natten på centralstationen. En dag, när han satt i bilen med sina vänner vid en bensinmack, kom polisen och frågade om körkort och ID-handling. Eftersom Mehran inte hade någonting att visa upp, blev han tagen och förd till polishäkte där han fick spendera en natt. Han beskriver polisens attityd till honom som ignorerande och nedlåtande. Efter polishäktet blev han

förd till Migrationsverkets förvar där personalen välkomnade honom på hans modersmål. Han minns dagarna på förvaret som bland de värsta i hans liv, fyllda av oro och skräck. Efter 40 dagar på förvaret, blev han inkallad till ett möte med en tolk och fick beskedet att han skulle bli frisläppt. Idag väntar han på ett nytt besked från Migrationsverket och är orolig över sin framtid.

6. Resultat & Analys

6.1 En plats för maktutövning

Intrång i privatlivet

Ett viktigt fokusområde under intervjuerna var hur relationen mellan personal och de förvarstagna upplevdes, då denna relation anses vara av vikt för att förstå hur maktstrukturer realiserar inom förvarets väggar. Uppfattningen om personalen skiljde sig åt; de beskrevs vid vissa tillfällen som bra, och vid andra tillfällen som motsatsen.

Av alla dom som jobbade där, fanns det ingen som jag såg någon mänsklighet eller sympati i. Jag vet inte varför dom jobbade med det och det måste ha varit svårt för dom med. – Mehran

Om vi har något problem, om vi behöver någonting, så kan vi prata med personalen. Personalen är bra människor. – Ashkan

Även då uppfattningen om personalen skiljde sig åt, fanns det en tydlig tendens att personalens funktion i första hand upplevdes som övervakande och kontrollerande av samtliga intervjupersoner.

Dom kontrollerar mest oss, så att vi inte gör något fel. Så att det inte blir något bråk. Men det blir inget bråk. För alla är inne i sina egna problem. – Ashkan

Personalen som jobbar där på Migrationsverkets förvar, fängelset, jag säger inte förvar, jag säger fängelse. Personalen, några av dom är trevliga. Men flesta är inte det. Dom har inte en bra bemötande mot de förvarstagna inom förvaret. Dom pratar om allt med dig. Om du inte sover, dom kommer och pratar med dig ”varför sover du inte?” Dom låter dig inte vara ifred. Om du sover, dom kommer och knackar på dörren och öppnar dörren och kollar runt och stänger dörren så hårt, dom tänker inte att en person mitt i natten sover här. De respekterar inte den här regeln som en människa har. Dom respekterar inte det. – Nima

Så dom kunde komma ett, två, mitt i natten, när jag äntligen lyckats somna efter mycket problem, och sa att "Mehran, du har en läkartid i övermorgon klockan 10 glöm inte bort det" och jag visste redan det, ni har redan sagt det. Och jag förstod inte varför dom skulle komma och väcka mig mitt i natten, när jag efter många timmar har försökt somna. Jag undrade varför dom gjorde så mot oss, varför dom skulle komma mitt i natten och säga någonting som vi redan visste, det var som att dom ville reta oss. Det var några av dom dåliga sakerna personalen gjorde. – Mehran

Nima och Mehran uttryckte vid upprepade tillfällen under intervjuerna att de upplevde personalens interaktion med dem som ett intrång på deras privatliv. Nima beskrev det som att personalen ibland "överdrev" sitt jobb. Mehran beskrev helgkvällarna som mindre jobbiga eftersom att personalen inte var lika på honom under dessa kvällar. Utifrån detta kan personalens närvaro förstås som ett orosmoment, snarare än en trygghet. Goffman (2007, 26) menar att relationen mellan personalen och den intagne inom totala institutioner innebär en kränkning av den intagnes integritet då gränserna mellan vad som är privat och inte överskrids. Överskridandet gäller inte enbart det fysiska rummet, utan även jagets personliga områden; såsom jagets tankar och känslor. Jaget är ständigt exponerat inför en auktoritet, som inte bara betraktar varje rörelse, utan även kontrollerar varje rörelse.

Det finns fönster, så att vi kan titta ut. Vi ser fåglarna utanför fönstret. Men utanför glaset är också poliser, och poliserna betraktar oss. Det är en väldigt hemsk känsla. – Ashkan

Ashkan uttryckte att den ständiga övervakningen skapade en känsla av obehag hos honom. Foucault (2009, 202) menar att just detta, att skapa en medvetenhet hos fången om att hen är ständigt övervakad, gör att makten kan fungera automatiskt och bli permanent till sin verkan. Detta gör att fångarna, oavsett om de blir betraktade eller inte, upplever det så och därmed kan kontrolleras - de innesluts därmed i en maktsituation som de själva uppbär.

I förvaret har dom stora fönster så man kan se utsidan. Och på ett vis, det är bra. Att man fick sol lite grann, och på annat sätt som jag tänker det inte är så bra. Man får inga bra känslor. När man ser sig själv fängslad på en plats, och man ser folk utanför gå som är fri. Det är en sån plats förvaret. Det är jättehemskt. Man känner sig inte som en människa. – Nima

Nimas beskrivning sätter ord på hur inlåsningen kan skapa en känsla av att ständigt bli sedd, inte bara av auktoritära personer inom förvaret, utan även av förbipasserande människor utanför. För Nima skapade detta negativa känslor som hade en avhumaniserande effekt. Foucault (2009, 205) menar att Panopticon fungerar på ett sådant sätt som gör att fången kan bevakas av alla, inte bara av de auktoritära rollerna, utan av hela det civila samhället. Detta skapar en illusion av att

övervakningen fyller en demokratisk funktion, eftersom att alla har tillgång till den, men vad illusionen egentligen gör är att producera disciplinära maktmekanismer som sprids och förstärks i hela samhället. Utifrån det resonemanget kan förvaret förstås som en plats där diskriminerande maktstrukturer produceras både inuti och utanför institutionen; såsom den obalans som råder mellan den intagne och personalen, men också som den obalans som råder mellan den förvarstagne och den icke-förvarstagne, det vill säga den fria individen.

Undanhållande av information

Någoting som poängterades av samtliga intervjupersoner var att de upplevde kontakten och kommunikationen med auktoritetspersoner inom förvaret såsom, Migrationsverket, polisen och personal, som opålitlig.

Dom sa att dom skulle ta mig till ett camp. Att där finns personal, där finns doktorer, som kommer att ta hand om dig /.../ Dom sa att det var ett camp, men det var ett fängelse, det fanns ingen skillnad med ett fängelse. – Mehran

Så tog dom mig på gatan, och tog hit mig. Och när jag kom hit.. dom sa att dom skulle ta mig till ett ställe som är som ett hotell, bara att jag inte kunde gå ut därifrån. Och då trodde jag verkligen att det var ett hotell. När jag kom hit insåg jag att nej, det här stället är precis som ett fängelse. – Ashkan

Både Mehran och Ashkan uttryckte att de fick missvisande information om platsen de skulle föras till; i det ena fallet beskrevs det som ett camp och i andra fallet som ett hotell. När de väl kom fram till förvaret insåg de att informationen de fått inte stämde, att platsen de förts till i själva verket var precis som ett fängelse. Mycket i intervjuerna tyder på att den ovisshet de förvarstagna lever i bidrar till att skapa en känsla av osäkerhet och underlägsenhet hos dem. Goffman (2007, 17) menar att ett restriktivt informationsflöde är karaktäristiskt för de totala institutionerna och fungerar som ett sätt att skapa gränser mellan de intagna och personalen. Resultatet blir att den intagne sällan får veta något om de beslut som fattats om hens öde.

Vilken sekund som helst kunde jag bli deporterad. Dom sa aldrig vilken datum dom skulle deportera mig, det sa dom aldrig till mig. Dom kunde komma närsomhelst, klockan fyra, fem, sex på morgonen kunde dom komma in och säga ”saml ihop dina grejer”. – Mehran

Jag frågade flera gånger från dom ”hur länge jag ska vara här, hur länge ska jag vara kvar här?” De säger ”jag vet inte, det är Migrationsverket som bestämmer, det är Migrationsverket som kommer ringa oss, och det är Polisen som bestämmer att du ska deportera tillbaka, vilken dag, det är dom som vet”. Och jag säger ”hur länge ska jag vara här?” Dom säger ”en månad, två månader, ett år, två

år”. Dom kunde inte svara. - Nima

Mehran och Nima kände en konstant oro över att de varken visste hur länge de skulle vara inlåsta på förvaret eller vad som skulle hända sedan. Detta kan förstås utifrån Goffmans teori, som menar på att undanhållandet av information skapar en kontroll över de intagna och bidrar till att stärka de redan existerande strukturella maktförhållandena inom institutionen (2007, 17).

6.2 En plats i isolering

Samtliga intervjupersoner beskrev förvaret som ett fängelse, med anledningen av att det är en låst plats som inte får lämnas och berövar individen på sin frihet.

Och på förvaret, Migrationsverkets förvar, det är typ sådär ett.. det är inte som ett polishäkte. Man har sitt eget rum, som två personer bor på ett rum. Och man får inte gå ut. Man får inte gå ut på gården, dörrarna är helt stängda. Man är isolerad mellan väggar. – Nima

Nima beskrev förvaret som en isolerad plats, där även dörren till utegården var stängd. Senare i intervjun framkom det att personalen öppnade dörren till gården ibland, för att de intagna skulle kunna ta lite luft. Personliga mobiltelefoner togs ifrån en, då mobilkameror var förbjudna. Det var tillåtet att ha besök, så länge det anmäldes och godkändes i förväg.

Sen fanns det ett rum dit man fick gå, och prata med sina vänner. Och dom kunde ta med sig mat utifrån, för inuti fanns det ingenting att äta, och då kunde jag äta lite grann och sitta och prata, men jag hade inte så mycket aptit, och då sa mina vänner att jag skulle ta med mig det som blev kvar av maten in, men det fick man inte. Att ta med sig ett litet bröd in fick vi inte. Och sedan när mina vänner gick, så kom dom och hämtade mig och kollade igenom oss. - Mehran

Mehran berättade att de tillfällena då han fick besök gjorde honom glad men att han upplevde visiteringen efter besöken som upprörande.

Alla är stressade och känner sig rädda. Det finns vissa som har barn, som har separerats från sin fru och sina barn och hamnat här. Det finns en som har ett barn, en son, och hans fru är gravid. Hans fru behöver honom, men dom har separerat dom. – Ashkan

Ashkan beskrev att några av de förvarstagna separerats från sina familjer vilket gjort att de hamnat i en situation som inte bara påverkar de själva, utan även deras barn. Intervjupersonernas upplevelse av förvaret, allt från de små detaljerna till de större dragen, berättar om att

inlåsnigen medförde en isolering från omvärlden som var svår att förhålla sig till. Enligt Goffman (2007, s. 13) är de hinder som uppställs för socialt umgänge med världen utanför vad som karaktäriserar totala institutioner. Isoleringen är inbyggd i institutionens fysiska utformning; såsom de låsta dörrarna och de höga murarna men penetrerar också övriga delar såsom den sociala kontakten med världen utanför (ibid. s. 13). Förvaret blir således en plats i isolering. Foucault (2009, 238) menar att den dömdes isolering från omvärlden är en grundpelare i övervakningens mekanik.

6.3 En plats av frihetsberövande

Vad som bör poängteras är att förvaret är en alldeles särskild institution, som bör särskiljas från övriga låsta anstalter, av flertalet anledningar. Förvarsverksamheten är inte vårdande eller behandlade utan en åtgärd för att hålla människor tillgängliga för sin utvisning ur landet. Det innebär att den förvarstagna frihetsberövas utan att något brott begåtts. Denna paradox, att vara oskyldig men samtidigt fängslad, var någonting som samtliga intervjupersoner drabbades hårt av.

Någon som är i fängelse, har gjort ett brott, gjort något fel, och är i fängelse därför, i 6 månader eller 1 år, kort tid eller länge. Den personen har kanske ett lättat samvete för att den vet vad den har gjort, jag har gjort det här och nu är jag här i 6 månader, eller 5 år och sen blir jag frisläppt. Men vi som har varit med om dom här svårigheterna och har flytt för vårt liv, för om vi hade varit kvar där kanske vi hade blivit dödade, så vi flydde därifrån för att rädda oss själva och kom hit och behövde hjälp, och dom fängslade oss här. Och så ville dom skicka oss tillbaka till det landet som vi flytt ifrån, där vi kommer hamna i händerna på dom som vill skada oss. Och detta var väldigt smärtsamt, för alla oss. – Mehran

Jag sa ”varför har vi en sån här plats för oss?” Det är en fängelse är för brottslingar. En fängelse är för terrorister, så vi är inte terrorister, vi är inte brottslingar. – Nima

Mehran och Nima beskrev båda en uppgivenhet och frustration över att vara inlåsta på en institution och bli behandlade som brottslingar, utan att ha gjort någonting fel. Enligt Foucault (2003, 235) innebär fängelsestraffet både ett frihetsberövande och en teknisk omvandling av individerna för att göra dem till fungerande samhällsmedborgare. Vad som är värt att poängtera är att det sistnämnda inte är aktuellt i förvarsverksamheten då de förvarstagna redan förlorat rätten att vara samhällsmedborgare - det vill säga att inlåsnigens syfte inte är en transformation av individen, utan snarare ett avlägsnande av individen. Enligt Khosravi (2009), som nämnts i avsnittet om tidigare forskning, kan den svenska förvarsverksamheten ses som ett sätt att

effektivisera deportationsprocessen genom att övertyga de intagna om att medverka till sin egen utvisning och frivilligt lämna landet. Utifrån det kan isoleringen och frihetsberövandet av den intagne, enligt Foucaults princip, förstås som en slags omvandling av de förvarstagnas tankemönster där syftet är att klargöra att ett liv i Sverige inte är ett alternativ. Genom att fysiskt avlägsna personen från det svenska samhället och samtidigt behandla personen som en brottsling blir det tydligt att personen heller inte är välkommen. På samma sätt som Panopticon, genom bara sin närvaro verkar och internaliserar makten hos de fångna, kan förvaret genom sin uteslutande karaktär bryta ner individen och få den övertygad om sin utvisning ur landet. I intervjuerna uttrycktes det som en slags sorg, som Ashkan beskrev på följande sätt:

Ingen orkar bråka. Alla har blivit som vissna blommor. Det är som att alla har vissnat. – Ashkan

6.4 Deportabilitetsstaten Sverige

Vad som var tydligt under intervjuerna var att samtliga intervjupersoner flytt sitt hemland för att rädda sina liv. De kom till Sverige i hopp om att kunna söka skydd och så småningom skapa ett värdigt liv, fränkopplat från rädsla och oro.

Jag trodde att Sverige var ett paradiset. Att jag skulle må bättre av att komma hit. Men när jag väl kom hit mådde jag sämre. – Ashkan

Vi kom hit för att leva, för att kunna njuta av livet och när vi kom hit hamnade vi i en så svår situation som jag aldrig hade kunnat ana. Än idag, tänker jag på det. Sveriges folk är väldigt bra, men staten.. Jag vet inte om staten vet vad som händer i förvaret? Har staten varit med om att besluta om det? – Mehran

Intervjupersonerna uttryckte en uppgivenhet över hur de blivit behandlade under asylprocessen och hur förvarstagandet och det övergrepp det inneburit skapat en känsla av utanförskap hos dem, som var långt från förväntad.

De vill hitta någonting att göra avslag. Om man får en bra handläggare så han lyssnar på dig, han säger han måste få sina rättigheter. Men tyvärr, Migrationsverket är fullt med rasister. Kanske han har en annan idé, ett annat tänkt, en annan sak, en annan bild av flyktingar. – Nima

Nima uttryckte vid flertalet tillfällen under intervjun att han var besviken över hur hans asylansökan hanterats, att vissa handläggare aktivt försöker hitta en anledning att inte ge

uppehållstillstånd. Detta skapade känslan av att han inte var önskvärd i det svenska samhället. Stanley Cohen (1972) menar att irreguljära migranter och asylsökande porträtteras som den samtida världens 'folk devils', det vill säga outsiders som på olika sätt anses vara ett hot mot västvärlden. Av den anledningen kan irreguljära migranter också förstås som en grupp människor som kommer att associeras med kriminalitet. I ljuset av denna teori kan kriminaliseringen av de förvarstagna ses som ett naturligt led i en diskriminerande och förtryckande samhällsdiskurs. I takt med att den svenska migrationspolitiken blir allt mer restriktiv drabbas även de som flytt hit i allt högre grad av de förödande konsekvenser som politiken medför.

Jag hade också en vän. Han varit i Sverige också, han bodde i Sverige, i Malmö. Han deporterades för två år sedan tillbaka i Afghanistan. Talibaner dödade honom. Folk som lyckades som mig fly från förvaret, folk som inte lyckades dom går. Dom bara, dom spelar med ditt liv. Man vet inte när man dödar där. Journalister har skrivit, varför Migrationsverket skickade honom? – Nima

Min känsla är stress och rädsla hela tiden. Jag är rädd för folket av mitt hemland. Rätt för att bli dödad. Det är en känsla som inte går att förklara med ord, utan en känsla som man måste vara i för att förstå. – Ashkan

Nima och Ashkans ord ovan visar på effekterna av en allt mer åtstramad asylpolitik, hur den börjar i skräck och slutar i människors död. Nima frågar sig hur myndigheter kan ta beslut som får sådana utfall. Vad som kan konstateras är att beslut av sådan karaktär föds i ett särskilt klimat, vilket i detta sammanhang kan förstås som ett deportabilitetsklimat. Enligt Bauman kan gränsdragningar förstås som ett sätt att skapa artificiell ordning genom att skilja människor åt genom segregering och diskriminering. Distinktioner av olika slag kan då användas för att skydda statliga territorium mot det som är annorlunda, och inte anses vara av nytta för det egna (2004, 169-170). Enligt denna teori kan förvarsverksamheten i deportabilitetsstater ses som sätt att skapa gränser mellan medborgare och ickemedborgare och därmed bibehålla kontroll och makt över den egna staten.

6.5 Aktivismens ljus

Tiden i förvaret var en mörk tid för Ashkan, Nima och Mehran. Dock, bestod berättelserna av nyanser, nyanser av ljus, som är värda att uppmärksammas. Parallellt med besvikelsen över hur den svenska staten behandlat dem löper en berättelse om hur människor funnits där som ett stöd.

Sverige är ett bra land, ett vackert land med vackra människor. Jag gillar verkligen Sverige. Jag har träffat många fina människor /.../ Dom är verkligen snälla och hjälpsamma mot människor som jag. Dom hjälper till mycket. Och jag är verkligen tacksam över det. Särskilt några av mina kära vänner. Som verkligen har hjälpt mig. Asylgruppen, kyrkan, som har hjälpt mig. – Ashkan

Ashkan uttryckte en tacksamhet över alla de människor som hjälpt honom, brytt sig om honom, sett honom som en individ. Under alla intervjuer, riktades vid ett eller flera tillfällen ett strålkastarljus mot de politiskt organiserade människorna i deras omgivning som kantat deras väg med hjälp och stöd.

För mig är mänsklighet viktigt. Jag vill hjälpa människor som är snälla. Jag vill inte att dom ska fängslas. Livet kan vara mycket vackrare. – Mehran

Detta tyder på att det finns ett en kraft i samhället, en friktion, som gör motstånd mot de diskriminerande strukturer som dominerar fältet. Även dessa progressiva krafter bör synliggöras; hur de verkar och vad de åstadkommer för de förvarstagna.

7. Diskussion

7.1 Sammanfattning av resultat

Uppsatsens syfte var att synliggöra och problematisera Migrationsverkets förvar genom att få en förståelse för tre intervjupersoners upplevelse av att vara förvarstagna och hur deras berättelser kan synliggöra olika strukturer kring deportabilitet i dagens Sverige.

I analysen har fem teman presenterats som upplevs ringa in det viktigaste i intervjuerna; maktutövning, isolering, frihetsberövande, deportabilitetsstaten Sverige samt aktivismen. Det första temat visar på hur behandlingen av intervjupersonerna inom förvaret dominerats av ett maktutövande som kan förstås som förtryckande. Vidare, visar analysen på att den isolering och det frihetsberövande som förvaret innebär gjorde att intervjupersonerna upplevde att de behandlats som brottslingar. Maktutövandet över de förvarstagna i kombination med kriminaliseringen av dem kunde ses som ett sätt att få dem att medverka till sin egen utvisning. Denna tanke kring självdeportation är någonting som lyfts i tidigare forskning där resultatet visar på att den svenska förvarsverksamheten strävar efter att på ett mer effektivt sätt deportera människor. Det är en slutsats som uppsatsens analys stärker, då samtliga intervjupersoner

upplevde tiden i förvaret som ett utanförskap från det svenska samhället som lämnade dem med känslan av att vara oönskade. Deras upplevelse visar på att olika gränsdragningar i samhället förverkligas med förvarets existens och att dessa skapar en särskild ordning i samhället. Dessa gränsdragningar kan förstås utifrån analysens fjärde tema, deportabilitetsstaten Sverige, som visar på att den svenska förvarsverksamheten är en sådan som syftar till att separera människor och dra en gräns mellan de som anses vara medborgare och de som anses vara ickemedborgare. Detta görs genom att fysiskt avlägsna irreguljära migranter och placera dem i särskilda lokaler som hålls låsta. De förvarstagna berövas därmed på sin rörelsefrihet och hålls isolerade från det svenska samhället tills ett beslut om utvisning kan tas.

Det femte temat, aktivismens ljus, visar på att det fanns tendenser i intervjupersonernas berättelser som visade på att de fått stöd från politiskt organiserade människor i deras omgivning. Det politiska motståndet kan ses som en kraft i samhället som både kritiserar den svenska asylnpolitiken och samtidigt hjälper de människor som drabbas av den.

7.2 Avslutande reflektioner

Idén till denna uppsats föddes i en tanke om att ge en röst till de ohörda och låta denna röst eka, spridas och bidra till att fylla i den tystnad som omger Migrationsverkets förvar. I mötet med Ashkan, Nima och Mehran kom tre berättelser fram som är okända för många. Dessa berättelser måste berättas i syfte att synliggöra den förtryckande verksamhet som målar upp sig innanför förvarets väggar, ett förtryck som måste ifrågasättas. För att låta dessa berättelser ta plats, krävs naturligtvis också att någon lyssnar och sprider dem vidare. Det är i det mötet, som forskaren kan fylla en viktig funktion. Genom att bedriva forskning underifrån, som belyser de förtrycktas perspektiv, kan också insikter nås som är omöjliga för de överordnade att se. Denna uppsats tar avstamp i en kritisk forskningsposition, där ambitionen varit att synliggöra och ifrågasätta, snarare än att bara observera och konstatera. Att jobba med uppsatsen enligt den linjen har varit en förutsättning för att lyfta fram ämnet i ljuset på ett önskvärt sätt. Samtidigt, har det vid vissa tillfällen upplevts som problematiskt då det funnit en alldeles särskilt närhet till materialet, som gjort att omvandlingen till en vetenskaplig text varit utmanande. Detta har skapat en medvetenhet kring forskningens komplexitet, hur den är en sammanflätning av flera olika perspektiv, som möter varandra och ger utslag i särskilda slutsatser.

Under den efterforskning som gjordes inför uppsatsen, upptäcktes att det fanns mer forskning än förväntat kring ämnet, men trots detta tycks det som att förvarets existens ännu är undangömt. Det är någonting som måste förändras. Genom att fortsätta driva forskning kring ämnet och belysa hur människor faktiskt drabbas av en allt mer restriktiv asylpolitik, skapas också utrymme för förändring. Av den anledningen blev det också viktigt att lyfta fram den politiska aktivismens vikt; hur den ständigt gör motstånd och är bidragande till att skapa en motdiskurs. Även forskning på det området anses vara av värde för att förespråka en mer progressiv karaktär inom sociologisk forskning.

Den egna positionen inom ämnet är utan tvekan en som gjort sig tydlig i hela texten; att jag motsätter mig förvarets existens. Min förförståelse, en förståelse som stärkts efter arbetet med uppsatsen, är att förvaret är en plats där främlingsfientliga strukturer regerar i sin mest utkristalliserade form. Det är resultatet av en politik som syftar till att separera människor och tydligt visa vilka som hör hemma här och vilka som inte hör hemma är. I ljuset av den politiska och mediala debatt som i nuläget förs kring irreguljära migranter, är min fruktan att Sveriges asylpolitik kommer att bli ännu mer fientlig och restriktiv. Därmed kan förvarsverksamheten också komma att utvidgas och bidra till en utökad diskriminering av redan drabbade människor. Detta kan i sin tur leda till att stater använder sig av förstärkta övervakningsmekanismer i syfte att försvara nationers gränser mot sådant som anses vara ett potentiellt hot. Denna typ av politik måste förstås som en nationalistisk och främlingsfientlig sådan. Genom att ifrågasätta sådana tendenser och se bortom etablerade föreställningar kring immigranter kan också motdiskurser skapas som tydliggör att människors liv alltid måste värderas högre än nationers gränser.

8. Referenslista

8.1 Tryckta källor

Alvesson, Mats & Deetz, Stanley (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Bauman, Zygmunt & May, Tim (2004). *Att tänka sociologiskt*. 2., omarb. [och utvidgade] uppl. Göteborg: Korpen

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Debono, Daniela, Rönnqvist, Sofia & Magnusson, Karin (2015). *Humane and dignified?: migrants' experiences of living in a 'state of deportability' in Sweden*. Malmö: Malmö University, MIM

Fangen, Katrine & Sellerberg, Ann-Mari (red.) (2011). *Många möjliga metoder*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Ferozi, Naser, Andersson, Ulrika, Hermansson, Elinor, Myritz, Lina & Stenqvist, Tove (2016). *Flyktingfängelser: en antologi om Migrationsverkets förvar*. Stockholm: Verbal

Foucault, Michel (2010). *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. 6., översedda uppl. Lund: Arkiv

Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff: fängelsens födelse*. 4., översedda uppl. Lund: Arkiv

Goffman, Erving (2007). *Totala institutioner: fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. [Ny utg.] Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Hall, Alexandra (2012). *Border watch: cultures of immigration, detention and control*. London: Pluto

Haraway, Donna Jeanne (1988). Situated knowledges: the science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies*. 14(1988):3, s. 575-599

Linna. 2016. Motstånd. Diktskrik. Ferozi, Naser, Andersson, Ulrika, Hermansson, Elinor, Myritz, Lina & Stenqvist, Tove (2016). *Flyktingfängelser: en antologi om Migrationsverkets förvar*. Stockholm: Verbal, s. 198

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). *Från stoff till studie om analysarbete i kvalitativ forskning*. Johanneshov: MTM

Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Zikey. 2016. Jag blev behandlad som en brottsling och började till slut känna mig som en. Ferozi, Naser, Andersson, Ulrika, Hermansson, Elinor, Myritz, Lina & Stenqvist, Tove (2016). *Flyktingfängelser: en antologi om Migrationsverkets förvar*. Stockholm: Verbal, s. 54

8.2 Elektroniska källor

Cohen, Stanley (1972). Folk Devils and Moral Panic.

https://infodocks.files.wordpress.com/2015/01/stanley_cohen_folk_devils_and_moral_panics.pdf
[Hämtad 2017-05-18]

Inquest. (2017-05-04). Deaths of Immigration Detainees.

<http://inquest.org.uk/statistics/deaths-of-immigration-detainees> [Hämtad 2015-05-18]

Khosravi, Shahram. (2009). Sweden: Detention and Deportation of Asylum Seekers.

http://www.academia.edu/7024426/Detention_and_Deportation_of_Asylum_Seekers_in_Sweden
[Hämtad 2017-05-18]

McLoughlin, Pauline & Warin, Megan (2008). Corrosive places, inhuman spaces: Mental health in Australian Immigration Detention.

https://www.researchgate.net/publication/6146708_Corrosive_places_inhuman_spaces_Mental_health_in_Australian_immigration_detention [Hämtad 2017-05-18]

Migrationsverket. 2017-02-28. Förvar.

<https://www.migrationsverket.se/OmMigrationsverket/Pressrum/Fokusomraden/Forvar.html> [Hämtad 2017-05-18]

Öbrink, Andreas. 2017. Hårdare tag mot personer som ska avvisas. SVT Nyheter. 13 april.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-hardare-tag-mot-personer-som-ska-avvisas> [Hämtad 2017-05-18]

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1: intervjuguide

Semistrukturerad, kvalitativ intervju

Inledande del

- Påminna om anonymitet och frivillighet att delta i intervjun
- Gå igenom hur intervjun kommer se ut
- Erbjud dem att ta del av intervjumaterialet (transkribering, citat) om så önskas
- Gå igenom språk, att intervjun kan genomföras på både svenska och persiska/dari om så önskas

Bakgrund (Berätta om dig själv)

- När kom du till Sverige?
- Hur har asylprocessen sett ut?
- Vad gör du idag?

Själva förvarstagandet

- När placerades du i förvar?
- Vad hände när du sattes i förvar?
- Fick du veta varför du skulle sättas i förvar?
- Hur länge satt du i förvar?

Förvaret som plats

- Kan du beskriva förvaret? Hur såg det ut?

Relationen till de som jobbade på Förvaret

- Vilka jobbade på Förvaret?
- Hur var personalen?
- Vad pratade ni om?
- Hur upplevde du relationen till dem?
- Hur upplevde du samtalen med dem?
- Vad var deras arbetsuppgifter?
- Var du i kontakt med myndighetspersoner? (Migrationsverket, Polis mm)

Disciplinering i förvaret

- Berätta om hur en vanlig dag såg ut.
- Fanns det regler på förvaret?
- Vad fick ni göra? Vad fick ni inte göra?
- Kan du exempel på vad som hände dig eller någon annan av de förvarstagna om ni bröt mot en regel.
- Hur såg rutinerna ut?
- Fick ni ha besök/besöka någon?
- Hur såg rutinerna kring dessa besök ut?
- Fick ni ha kontakt med någon utanför förvaret?
- Vad hände om du gjorde någonting du inte fick göra?
- Förekom våld i Förvaret?
- Hur fick inlåsningsen dig att känna?
- Hur upplevde du din egna kontroll över din tillvaro?

Om att vara i Limbo

- Visste du hur länge du skulle sitta på förvaret?
- Vad skulle hända efter din tid på Förvaret?
- Hur fick ovissheten dig att känna?
- Hur gick tankarna hos dig under tiden du satt i förvar?
- Vilka tankar hade du om din framtid?

Bilden av Sverige

- Hur behandlades du på förvaret?
- Vilka känslor skapade det hos dig?
- Vilka tankar/känslor skapade det hos dig om Sverige?
- Hur ändrades din bild av Sverige under tiden du satt i förvar?
- Blev du förvånad över hur du behandlades när du satt i förvar?
- Vad har du för bild av Sverige idag?

Avslutande

- Är det någonting du vill tillägga?
- Det finns många som inte känner till att det finns Förvar i Sverige. Finns det någonting du vill säga till dessa personer.

9.2 Bilaga II: Följebrev

Följebrev för intervju

Hej,

Jag heter Roza och studerar Beteendevetenskapliga programmet vid Lunds Universitet. Jag skriver just nu min kandidatuppsats i sociologi om hur Migrationsverkets förvar kan förstås som en statlig institution i dagen Sverige.

Jag söker nu tidigare förvarstagna som kan och vill dela med sig av sin upplevelse av att ha suttit i förvar. Intervjuerna kommer att vara flexibla, och anpassas efter det du vill berätta om. Intervjuerna kommer i första hand att genomföras på svenska, men det finns möjlighet att komplettera med persiska eller dari.

Att delta i intervjun är frivilligt. Intervjun kommer att spelas in med mobiltelefon och därefter transkriberas samt skickas som kopia om så önskas. Medverkan i kandidatuppsatsen kan avbrytas när som helst. Anonymitet garanteras om så önskas. De genomförda intervjuerna kommer att ligga till grund för uppsatsens analys.

Vid frågor eller funderingar, är det bara att höra av sig.

Vänliga Hälsningar,

Roza Baygi
rozabaygi@hotmail.com